ХУЛОСАИ КОМИССИЯИ КОРШИНОСОНИ ШУРОИ ДИССЕРТАТСИОНӢ

Шурои диссертатсионии 6DKOA-092 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба диссертатсияи Амондуллоев Бегмурод Саломатуллоевич дар мавзуи «Фалсафаи Абунасри Форобӣ ва Абуалӣ ибни Сино (таҳлили муқоисавӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 6.3.2 – Таърихи фалсафа

Комиссияи коршиносони шурои диссертатсионии 6DKOA-092 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дар ҳайати раиси комиссия Ниёзӣ Ё.Б. ва аъзои комиссия Шамолов А.А., Саидов А.С. диссертатсияи Амондуллоев Бегмурод Саломатуллоевичро дар мавзуи «Фалсафаи Абунасри Форобӣ ва Абуалӣ ибни Сино (таҳлили муқоисавӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 6.3.2 – Таърихи фалсафа, ки таҳти мушовирии илмии доктори илмҳои фалсафа, профессор Содиқӣ Насиба Нурруллозода дар Донишгоҳи миллии Тоҷикистон омода гардидааст, мавриди омӯзиш ва арзёбии илмӣ қарор дода, аз рӯйи масъалаҳои пешбининамудаи Замимаи 3 ба «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз «28» августи соли 2026, № 591 тасдиқ шудааст, хулосаи зеринро пешниҳод менамояд.

1. Мутобиқати мавзуъ ва муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ва соҳаи илм. Мавзуи диссертатсияи Амондуллоев Б.С. ба яке аз масъалаҳои муҳими таърихи фалсафа, яъне омӯзиши муқоисавии таълимоти фалсафии ду намояндаи барҷастаи мактаби машшоияи шарқӣ – Абунасри Форобӣ ва Абуалӣ ибни Сино бахшида шудааст.

Мубрамии таҳқиқот аз зарурати омӯзиши ҳамаҷонибаи мероси фалсафии мутафаккирони асрҳои миёна, муайян намудани умумият ва тафовути ҷаҳонбинии онҳо, ошкор сохтани хусусиятҳои инкишофи афкори фалсафӣ дар Мовароуннаҳру Хуросон ва муайян намудани саҳми ин ду мутафаккир дар ташаккули фалсафаи асримиёнагии тоҷик ва ҷаҳонӣ бармеояд.

Муаллиф масъалаҳои асосии таълимоти фалсафии Абунасри Форобӣ ва Ибни Синоро дар робита бо заминаҳои иҷтимоӣ-таърихии ташаккули онҳо, сарчашмаҳои ғоявӣ, масъалаҳои ҳастишиносӣ, маърифатшиносӣ, ахлоқ, сиёсат ва ҷомеа таҳқиқ намуда, кӯшиш кардааст, ки хусусиятҳои муштарак ва фарқкунандаи ҷаҳонбинии онҳоро муайян намояд.

Муҳтавои таҳқиқот аз нигоҳи объект, предмет, мақсад, вазифаҳо ва усулҳои истифодашуда ба соҳаи таърихи фалсафа тааллуқ дорад. Хусусан, таҳлили муқоисавии таълимоти ду мутафаккир имкон фароҳам овардааст, ки робитаи таърихии мактабҳои фалсафӣ, таъсири фалсафаи Юнони қадим ба тафаккури асримиёнагии Шарқ ва саҳми Абунасри Форобию Ибни Сино дар рушди минбаъдаи фалсафа муайян карда шавад.

Бинобар ин, комиссияи экспертӣ чунин мешуморад, ки мавзуъ ва муҳтавои диссертатсия аз ҷиҳати мазмун ба самти илмии таърихи фалсафа мувофиқат менамоянд.

2. Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Таҳлили сохтор ва муҳтавои диссертатсия нишон медиҳад, ки масъалаҳои баррасишуда ба самтҳои асосии таҳқиқоти таърихи фалсафа алоқаманд мебошанд.

Аз ҷумла, дар таҳқиқот масъалаҳои зерин мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд:

- заминаҳои таърихӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии ташаккули афкори фалсафӣ дар асрҳои IX–XI;
- таъсири мактабҳои фалсафии Юнони қадим ва анъанаҳои динӣ ба таълимоти Абунасри Форобӣ ва Ибни Сино;
- ташаккул ва инкишофи масъалаҳои ҳастишиносӣ ва маърифатшиносӣ дар фалсафаи машшоияи шарқӣ;
- таҳаввули афкори ахлоқӣ, иҷтимоӣ ва сиёсӣ дар таълимоти мутафаккирони мавриди таҳқиқ;
- ҷойгоҳи таълимоти Форобӣ ва Ибни Сино дар таърихи фалсафаи Шарқ ва Ғарб.

Масъалаҳои мазкур аз ҷиҳати мавзуӣ ба таърихи афкори фалсафӣ, омӯзиши мактабҳо ва равияҳои фалсафӣ, таҳқиқи мероси мутафаккирон ва муайян намудани қонуниятҳои инкишофи донишҳои фалсафӣ мансуб мебошанд.

Дар боби якуми диссертатсия заминаҳои ташаккули таълимоти фалсафии Форобӣ ва Ибни Сино баррасӣ гардида, дар боби дуюм масъалаҳои ҳастишиносӣ, дар боби сеюм назарияи маърифат, дар боби чорум масъалаҳои ахлоқӣ, сиёсӣ ва иҷтимоӣ ва дар боби панҷум таъсири афкори онҳо ба инкишофи фалсафа мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Чунин сохтор ба мантиқи таҳқиқоти таърихӣ-фалсафӣ мувофиқат менамояд ва имконият медиҳад, ки масъалаҳои гузошташуда пайдарҳам таҳқиқ карда шаванд.

Аз ин рӯ, комиссия аз ҷиҳати муҳтаво мутобиқати таҳқиқотро ба ихтисоси 6.3.2 – Таърихи фалсафа асоснок меҳисобад.

3. Мутобиқати мавзуи диссертатсия ба самтҳои афзалиятноки илм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Мавзуи диссертатсия аз ҷиҳати мазмун бо як қатор самтҳои муҳими рӯшди илмҳои ҷамъиятшиносӣ ва гуманитарӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон алоқаманд мебошад.

Якум, таҳқиқот ба омӯзиш ва ҳифзи мероси илмӣ, фалсафӣ ва фарҳангии гузашта мусоидат менамояд. Таҳлили таълимоти Абунасри Форобӣ ва Ибни Сино имконият медиҳад, ки ҷойгоҳи афкори фалсафии асримиёнагии Шарқ дар таърихи афкори ҷаҳонӣ равшантар муайян карда шавад.

Дуюм, натиҷаҳои таҳқиқот барои рушди илми таърихи фалсафа дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои аҳаммияти назариявӣ мебошанд. Дар

диссертатсия масъалаҳои ҳастишиносӣ, маърифатшиносӣ, ахлоқ ва фалсафаи сиёсӣ дар асоси усули муқоисавӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд, ки барои таҳқиқоти минбаъдаи илмӣ замина фароҳам меорад.

Сеюм, таҳқиқот бо масъалаҳои таҳкими худшиносии миллӣ ва омӯзиши мероси маънавии халқи тоҷик алоқаманд мебошад. Муаррифии таълимоти мутафаккирони бузурги Шарқ дар заминаи таҳлили илмӣ метавонад ба баланд бардоштани сатҳи маърифати фалсафӣ ва фарҳангии ҷомеа мусоидат намояд.

Чорум, натиҷаҳои таҳқиқот барои такмили таълими фанҳои фалсафа, таърихи фалсафа, фарҳангшиносӣ ва дигар фанҳои гуманитарӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олӣ қобили истифода мебошанд.

Панҷум, омӯзиши муқоисавии афкори Форобӣ ва Ибни Сино дар масъалаҳои ахлоқ, камолоти инсон, давлат ва ҷомеаи фозила барои рушди таҳқиқоти муосири фалсафаи иҷтимоӣ, фалсафаи сиёсӣ ва арзишшиносӣ аҳаммияти илмӣ дорад.

Таҳқиқот инчунин бо нақшаи илмӣ-таҳқиқотии кафедраи таърихи фалсафа ва фалсафаи иҷтимоии факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои солҳои 2021–2025 дар мавзуи «Арзишҳои фалсафӣ, иҷтимоӣ-фарҳангии тоҷику форс ва нақши онҳо дар таҳкими худшиносии миллии тоҷикон» алоқаманд мебошад.

Комиссия чунин мешуморад, ки самти таҳқиқот ба вазифаҳои рушди илмҳои гуманитарӣ ва омӯзиши мероси фалсафӣ мувофиқ мебошад.

4. Мукаммал инъикос ёфтани муҳтавои диссертатсия дар таълифоти нашршудаи довталаб. Тибқи маълумоти дар диссертатсия пешниҳодшуда, натиҷаҳои таҳқиқоти илмии Амондуллоев Б.С. дар 40 номгӯйи таълифоти илмӣ ва таълимию методӣ инъикос гардидаанд. Аз ҷумла, муаллиф 3 монография, 2 китоби дарсӣ, 1 воситаи таълимӣ, 20 мақолаи илмӣ дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 14 мақола дар дигар нашрияҳои илмӣ ба табъ расонидааст.

Дар байни таълифоти пешниҳодшуда монографияи «Перипатетизми шарқӣ: муқоисаи масъалаҳои назариявии фалсафаи Абунасри Форобӣ ва Абуалӣ ибни Сино» (Душанбе, 2026) бевосита ба мавзуи диссертатсия алоқаманд мебошад. Ҳамчунин, дар феҳристи интишорот асарҳои «Проблемаҳои назариявии фалсафаи ҳуқуқ», «Методологияи фалсафаи ҳуқуқ», китобҳои дарсии «Фарҳангшиносӣ», «Фалсафа» ва воситаи таълимии «Фалсафа» нишон дода шудаанд, ки мазмуну муҳтавои онҳо ба мавзуи таҳқиқшаванда вобастагии бевосита доранд.

Омӯзиши номгӯйи таълифот нишон медиҳад, ки фаъолияти илмии довталаб доираи васеи масъалаҳои фалсафӣ, аз ҷумла таърихи фалсафа, фалсафаи назариявӣ, фарҳангшиносӣ ва фалсафаи ҳуқуқро фаро мегирад.

5. Иҷрои талабот нисбат ба нашри натиҷаҳои асосии диссертатсия. Дар диссертатсия маълумот дар бораи нашри 20 мақолаи илмӣ дар

маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод гардидааст.

Комиссия чунин мешуморад, ки шумораи мақолаҳои дар маҷаллаҳои тақризшаванда ба табъ расида, ба талабот ҷавобгу буда, маълумоти нашри монографияҳо ва дигар ҳуҷҷатҳои тасдиққунанда бо феҳристи интишороти диссертатсия боэътимод мебошанд.

6. Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ. Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ, пеш аз ҳама, ба интихоби асосҳои назариявӣ ва методологӣ, истифодаи сарчашмаҳои илмӣ, татбиқи усулҳои таҳқиқот ва мутобиқати хулосаҳои пешниҳодшуда ба натиҷаҳои таҳлили илмӣ вобаста мебошад.

Дар диссертатсия усулҳои таърихӣ-фалсафӣ, муқоисавӣ, диалектикӣ, герменевтикӣ, мантиқӣ, таҳлил ва синтез, таҷрид, умумисозии илмӣ, реконструксияи илмӣ, таҳлили интиқодӣ ва арзишшиносӣ истифода шудаанд. Усули муқоисавӣ ҳамчун усули асосии таҳқиқот интихоб гардидааст, ки ба хусусияти мавзуъ мувофиқат менамояд.

Муаллиф кӯшиш кардааст, ки дар асоси омӯзиши осори Абунасри Форобӣ ва Ибни Сино умумият ва тафовути таълимоти онҳоро дар масъалаҳои ҳастӣ, ҳаракат, ҷавҳар ва араз, маърифат, нафс, ахлоқ, давлат ва ҷомеа муайян намояд. Аз ҷиҳати назариявӣ таҳқиқот ба осори мутафаккирони мавриди омӯзиш, сарчашмаҳои фалсафии Юнони қадим ва таҳқиқоти муҳаққиқони ватанию хориҷӣ такя менамояд.

Бо назардошти истифодаи маҷмуи усулҳои илмӣ, фарогирии масъалаҳои асосии мавзуъ ва такя ба адабиёти фалсафӣ, комиссия асосҳои назариявию методологии таҳқиқотро қобили қабул арзёбӣ менамояд.

7. Аҳаммияти илмӣ ва татбиқи амалии натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ, пеш аз ҳама, дорои аҳаммияти назариявӣ, илмӣ ва таълимӣ мебошанд.

Аҳаммияти илмии таҳқиқот дар муайян намудани умумият ва тафовути таълимоти Абунасри Форобӣ ва Ибни Сино, равшан сохтани хусусиятҳои рушди фалсафаи машшоияи шарқӣ ва нишон додани таъсири он ба инкишофи афкори фалсафии минбаъда ифода меёбад.

Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд ҳангоми таҳияи барномаҳои таълимӣ, китобҳои дарсӣ, дастурҳои методӣ ва маводи лексионӣ аз фанҳои таърихи фалсафа, фалсафаи Шарқ, фалсафаи иҷтимоӣ, фалсафаи сиёсӣ ва фарҳангшиносӣ истифода шаванд.

Тавсияҳои амалии пешниҳоднамудаи довталаб ба такмили таълими фанҳои фалсафӣ, рушди таҳқиқоти муқоисавӣ, омӯзиши мероси илмӣ ва густариши ҳамкориҳои илмӣ равона гардидаанд.

8. Масъалаи қабул намудани диссертатсия ба ҳимоя. Комиссияи экспертӣ зимни баррасии диссертатсияи Амондуллоев Б.С. ба мавзуъ, сохтор, муҳтаво, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, навгонии илмӣ, натиҷаҳои пешниҳодшуда ва интишороти довталаб таваҷҷуҳ намуд.

Диссертатсия аз муқаддима, панҷ боб, чордаҳ зербоб, хулоса, тавсияҳои амалӣ, феҳристи сарчашмаҳо ва адабиёт, инчунин рӯйхати интишорот аз рӯйи мавзуи диссертатсия иборат мебошад. Масъалаҳои дар диссертатсия баррасишуда ба мавзуи интихобгардида алоқаманд буда, сохтори таҳқиқот барои омӯзиши пайдарҳами масъалаҳои гузошташуда мувофиқ мебошад. Таҳқиқот масъалаҳои муҳими таърихи фалсафаро фаро гирифта, дар он кӯшиши муайян намудани умумият ва тафовути таълимоти ду мутафаккир дар асоси таҳлили муқоисавӣ сурат гирифтааст.

Комиссия аз ҷиҳати муҳтавои илмӣ барои баррасии масъалаи қабули диссертатсия ба ҳимоя асос мавҷуд мешуморад.

9. Ҷойгир намудани эълони ҳимоя, матни диссертатсия ва автореферат дар сомонаҳо. Комиссияи экспертӣ масъалаи ҷойгир намудани эълони ҳимояи диссертатсия, матни пурраи диссертатсия ва автореферати онро дар сомонаҳои муассиса ва Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ намуд.

Ҷойгир намудани маводи мазкур бояд баъди қабули қарори дахлдори шурои диссертатсионӣ ва дар муҳлатҳои муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии амалкунанда анҷом дода шавад.

Комиссия пешниҳод менамояд, ки пас аз қабули диссертатсия ба ҳимоя барои ҷойгир намудани эълон ва маводи дахлдор иҷозат дода шавад.

10. Нашр ва паҳн намудани автореферат. Комиссияи экспертӣ зарур мешуморад, ки автореферати диссертатсия мутобиқи талаботи муқарраргардида таҳия ва нашр карда шавад.

Дар автореферат бояд мубрамии мавзуъ, дараҷаи омӯзиши он, мақсад ва вазифаҳо, асосҳои назариявию методологӣ, навгонии илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявию амалӣ, саҳми шахсии довталаб ва натиҷаҳои асосии таҳқиқот ба таври мукаммал инъикос ёбанд.

Автореферат бояд ба муҳтавои диссертатсия мувофиқат намуда, маълумоти он бо матни асосии таҳқиқот мухолифат надошта бошад.

Комиссия пешниҳод менамояд, ки пас аз қабули қарори шурои диссертатсионӣ чопи автореферат бо ҳуқуқи дастнавис дар теъдоди то 50 нусха ва ирсоли он ба суроғаҳои муқарраргардида иҷозат дода шавад.

Комиссияи экспертӣ диссертатсияи Амондуллоев Бегмурод Саломатуллоевичро дар мавзуи «Фалсафаи Абунасри Форобӣ ва Абуалӣ ибни Сино (таҳлили муқоисавӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 6.3.2 – Таърихи фалсафа баррасӣ намуда,

ҚАРОР КАРД:

1. Диссертатсияи Амондуллоев Бегмурод Саломатуллоевич дар мавзуи «Фалсафаи Абунасри Форобӣ ва Абуалӣ ибни Сино (таҳлили муқоисавӣ)» аз ҷиҳати муҳтавои илмӣ барои қабул ба ҳимоя тавсия дода

шавад. Қабули ниҳоии он пас аз тасдиқи рамзи ихтисос, мутобиқати ҳуҷҷатҳои аттестатсионӣ ва иҷрои талаботи муқарраргардида амалӣ карда шавад.

2. Комиссияи экспертӣ мутахассисони зеринро, ки фаъолияти илмӣ-таҳқиқотиашон ба самти таърихи фалсафа мувофиқат дорад, ба ҳайси муқарризони расмӣ пешниҳод менамояд:

Раҳимов Муҳсин Ҳусайнович, доктори илмҳои фалсафа, профессори кафедраи фанҳои ҷомеашиносии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М. Осимӣ;

Сулаймонзода Баҳманёр Саидиҳсон, доктори илмҳои фалсафа, профессор, мудири кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии ДБЗХТ ба номи Сотим Улуғзода;

Султонзода Соқӣ Аслон, доктори илмҳои фалсафа, профессори кафедраи фалсафа ва фарҳангшиносии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айнӣ.

3. Ба сифати муассисаи пешбар Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон тавсия дода шавад.

4. Розигии хаттии муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар тибқи тартиби муқарраргардида гирифта шавад.

5. Пас аз қабули қарори дахлдори шурои диссертатсионӣ барои ҷойгир намудани эълони ҳимояи расмии диссертатсия, матни диссертатсия ва автореферат дар сомонаи муассиса ва Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода шавад.

6. Барои чопи автореферат бо ҳуқуқи дастнавис дар теъдоди то 50 нусха ва ирсол намудани он ба сурогаҳои муқарраргардида иҷозат дода шавад.

Раиси комиссияи экспертӣ:
Доктори илмҳои фалсафа, профессор Ниёзӣ Ё.Б.

Аъзои комиссия:
Доктори илмҳои фалсафа, профессор Шамолов А.А.

Доктори илмҳои сиёсӣ, профессор Саидов А.С.

«11.» 11. соли 2026